

ASSIMILACIÓ DE DESTRESSES I APLICACIONS PRÀCTIQUES CONSEGÜENTS EN L'ÀMBIT DE LA COMUNICACIÓ SOCIAL, LA MEDIACIÓ LINGÜÍSTICA I LA GESTIÓ CULTURAL

Dari Escandell

Universitat d'Alacant

Des del Departament de la Filologia Catalana i la Càtedra Enric Valor, la Universitat d'Alacant va estrenar el curs acadèmic 2017-2018 el Programa d'Estudis Propis en Comunicació, Llengua i Mediació Cultural, conformat per cinc mòduls formatius que permetien l'obtenció simultània d'un títol de Màster (en Comunicació i Mediació Cultural), un títol d'Especialista (en Comunicació i Mediació Lingüística) i un títol d'Expert (en Comunicació i Gestió Cultural).

Aquests estudis propugnaven una atractiva oferta alternativa al gruix de programes de postgrau, sovint absorts per l'especificitat i l'especialització categòriques dels continguts. No debades, l'objectiu n'era tot just el contrari: assolir una formació universitària transversal, multidisciplinària i, sobretot, aplicada a capacitats i funcions que seran requisit en especialistes qualificats en l'àmbit de la mediació lingüística i la gestió cultural: tant en institucions i administracions públiques com en el sector professional dels projectes i les empreses privades.

Mitjançant aquest programa, l'alumnat ha pogut conèixer i dominar les estratègies bàsiques per a la gestió i la promoció cultural inherent a l'àmbit valencià: *a*) hi ha adquirit l'habilitat necessària per a redactar, crear, adaptar o traduir textos de tota tipologia per a entorns com les administracions locals i autonòmiques, els mitjans de comunicació social i el món empresarial; *b*) hi ha conegut els principals corrents estètics, literaris, artístics i culturals que incidiran en el treball d'un comunicador, programador o mediador cultural; *c*) hi ha après a establir relacions coherents entre autors i moviments concrets de la història de la cultura en les diferents formes de l'expressió i la creativitat humana: escultura, pintura, música, cinema, arquitectura, dansa, fotografia, etc.; *d*) hi ha assimilat destreses per a l'anàlisi crítica dels discursos propis de la gestió cultural i recursos comunicatius essencials en mitjans de comunicació (premsa, ràdio i televisió) i

xarxes socials; e) en definitiva, hi ha disposat de les tècniques escaients (escrites, orals i audiovisuals) per a optimitzar la creació verbal en contextos de comunicació social, mediació lingüística i gestió cultural.

I ho ha fet de la mà d'un equip docent de màximes garanties que ha plasmat a la perfecció eixa transversalitat i la multidisciplinarietat necessàries per tal de bastir amb escreix una formació integral en matèria de comunicació, mediació i gestió. No hi ha cap dubte que aquests estudis han comptat amb professorat de primera fila: el mediàtic Eugeni Alemany, actor, showman i presentador en la televisió d'À Punt Mèdia; prestigioses i consagrades locutores, directores i presentadores de programes de ràdio com Mamen Asencio, de RNE, o Amàlia Garrigós, d'À Punt Mèdia; reputats periodistes com Miquel González, director del diari digital *Alicantante Plaza*, o Manel Lillo, director de la històrica revista *El Temps*; alguns dels escriptors valencians actuals més llegits i guardonats, com Carles Cano, Francesc Gisbert, Víctor Labrado o Mercé Climent; destacats noms del sector editorial valencià com Josep Gregori, Ricard Peris i Juli Capilla, directors empresarials respectius d'Edicions Bromera, Andana Editorial i Lletra Impresa Edicions; cèlebres referents del panorama musical valencià actual com el cantautor Dani Miquel, el cantant i també autor Xavi Sarrià o Josep Vicent, prestigiós director de l'ADDA, prodigiós compositor i director d'orquestra; actrius punyents com Pepa López o Almodena Francés, també cèlebre narradora oral; Verònica Cantó, secretària de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua; historiadors i creadors culturals com Joan Vicent Martín Devesa o Teodor Crespo; etnopoetòlogues com M. Jesús Francés o Alícia Castelló; assessores educatives com Anna Francés; i professors de la Universitat d'Alacant especialistes en llengua i literatura com Enric Balaguer, Joan Borja, Baltasar Ripoll, Vicent Vidal o Dari Escandell.

Aquest últim, autor del present pròleg i coordinador d'un dossier monogràfic que pretén ser precisament altaveu d'alguns dels treballs més reeixits en el marc d'aquest postgrau, confeccionats pels mateixos estudiants. Un dels objectius fundacionals d'*Ítaca. Revista de Filologia* és, de fet, esdevenir aparador de treballs i investigacions de destacats i prometedors alumnes que servisca de trampolí per a les seues tendres i —per què no— incipients trajectòries en divulgació acadèmica.

És per això que aquest nové volum monogràfic de la revista corresponent a l'any 2018 arreplega, en un format reajustat als paràmetres de l'article científic, diversos treballs de final de màster de la primera promoció d'alumnat d'aquests estudis, culminació i síntesi d'aquesta formació integral reglada en matèria de comunicació social, mediació lingüística i gestió cultural. A més de les aportacions de Maria Lluïsa Iglesias Nieto, per partida doble, Bea Sellés i Ahuir, M. del Mar Reus Bas i Isabel Martínez Lloret, s'hi ha considerat favorablement un parell d'estudis complementaris afins també a l'àmbit de la comunicació i la gestió cultural: el de Vicent Alexandre Lluch, doctorand a la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València, i el de l'estudiant del Grau de Mestre en Educació Primària de la Universitat d'Alacant Virginia Moriel Bueno, derivat del seu treball de final de grau guardonat amb matrícula d'honor.

A grans trets, el monogràfic s'estructura i s'ordena a partir de tres eixos fonamentals: el primer, amb treballs entorn a la comunicació i la mediació lingüística, es concreta en un estudi sobre el fenomen audiovisual dels *youtubers* i en un projecte educatiu primerenc centrat en l'ús adient i reflexiu del llenguatge; el segon bloc té per protagonista la comunicació radiofònica, amb un projecte de ràdio pensat per a l'àmbit escolar i amb un parell de textos al voltant del qüestionari estandarditzat d'entrevista en profunditat, un des del vessant més teòric i l'altre més aïna emplaçat en la concreció de la conversa personal; per últim, tanquen el monogràfic un parell de treballs circumscrits a l'àmbit de la gestió cultural: sobre la importància de la paratextualitat a l'hora de promocionar l'edició literària del gènere teatral i sobre estratègies i claus per a la creació i consolidació d'un públic cultural fidel a llarg termini. Pertoca fer-ne, però, una descripció més acurada de cada peça.

Com déiem, el volum s'enceta amb l'article panoràmic de l'estudiant d'aquest Màster en Comunicació i Mediació Cultural Maria Lluïsa Iglesias Nieto, un treball entorn als anomenats *youtubers*, creadors digitals de continguts que comptem amb llargues rastres de seguidors virtuals arreu de la catalanofonia. Iglesias contextualitza la història recent de la plataforma de vídeos en xarxa més popular del món i tracta de definir els trets

d'aquests novells creadors de continguts, sobre els qui hi analitza continguts, tipologies i tècniques més habituals dels seus canals i els hi llista i cataloga basant-se en criteris com ara nombre de seguidors, àrees temàtiques, freqüències d'ús, visualitzacions totals o interaccions amb altres usuaris. L'article ofereix una panoràmica fresca i reveladora sobre l'*univers youtuber* en llengua catalana per interessos o camps temàtics, amb els consegüents rànquings quantitius i qualitius, i hi analitza en profunditat els casos més mediàtics: la histriònica i agosarada valenciana Miss Tagless, la companyia teatral Pot de Plom, la prescriptora literària Marta Botet o el fenomen trencador del jove camperol mallorquí Miquel Montoro. Un document sens dubte suggestiu i peculiar que ofereix una panoràmica exhaustiva d'aquest novedós circuit en l'àmbit de la comunicació digital en què tot apunta que ha vingut per a quedar-s'hi.

La mestra del CEIP Les Rotes d'Altea (Marina Baixa) Bea Sellés i Ahuir, qui ha compaginat el treball a peu d'aula amb aquests estudis de postgrau en Comunicació i Mediació Cultural, exposa i avalua en el seu article una experiència comunicativa oral implementada al mateix grup-classe d'educació infantil de l'escola on exerceix professionalment la docència. Articulada sobre el projecte *Pots de paraules*, la pràctica en qüestió pretén orientar estratègicament els alumnes en el seu autoconeixement i en les relacions humanes amb els companys a través de les paraules. El títol del treball, ben eloqüent, resalta el fet que les persones som al capdavant paraules, i que els mots que proferim condicionaran inexcrutablement la imatge que projectem als ulls dels altres. En paraules de Sellés, el llenguatge ens ofereix la possibilitat de comunicar tot el que sabem, sentim i som dins d'un context social i de convivència amb altres persones. I com que la pedagogia actual és ben coneixedora de les potencialitats del joc, cal treballar en aquesta línia a fi d'incidir —més i millor— en la formació integral de la personalitat de l'alumnat. L'observació crítica del projecte *Pots de paraules* palesa les dificultats a les quals fan front els xiquets d'infantil per tal de resoldre conflictes amb els altres a través del llenguatge i el pensament. El projecte és, en definitiva, una mostra de com d'important resulta la comunicació efectiva quan comptem amb els recursos de mediació i de gestió adequats.

El tercer article d'aquest dossier encapçala una trilogia de treballs amb la comunicació radiofònica com a element neuràlgic vertebrador. L'autora, Virginia Moriel Bueno, recentment graduada com a mestra de primària i actual docent a l'acadèmia Hamilton School of English, presenta els resultats d'un projecte de ràdio escolar desplegat durant la seua estada en pràctiques al CEIP Ntra. Sra. de l'Esperança de Crevillent (Baix Vinalopó). Aquest mitjà de comunicació oral és un exemple efectiu de com una situació comunicativa real pot convertir-se en una eina eficient i pragmàtica si la sabem orientar i gestionar de forma correcta envers l'aprenentatge lingüístic del valencià. Amb tot, la gestió d'un producte comunicatiu i cultural com un programa radiofònic en l'àmbit escolar no és una tasca senzilla: el rol mediador del professorat és un factor determinant per a l'èxit o el fracàs del projecte. La ràdio escolar permet que els alumnes de tots els nivells educatius de primària s'apropen a aquest mitjà de comunicació i que, a partir d'una relació de coordenades procedimentals estratègicament dissenyades, siguen capaços de transmetre a través de les ones anècdotes, inquietuds i vivències; les seues veus, que s'escoltaran per la megafonia del centre durant l'hora del pati, són la culminació d'un projecte que contempla, de forma prèvia, el fet de conèixer i preparar apartats com els elements tècnics, les seccions, els guions, l'eslògan, els encapçalaments, etc. En definitiva: un projecte pensat perquè l'alumnat desenvolupe la competència comunicativa i cultural en situacions públiques estimulants i motivadores.

La perspicàcia analítica de Maria Lluïsa Iglesias Nieto torna a irrompre amb força en aquest dossier a través d'un revelador article sobre l'entrevista literària, mètode assidu en mitjans de comunicació com la premsa escrita, la ràdio o la televisió. Iglesias en revisa els orígens i focalitza l'atenció en les evolucions experimentades pel conegut Qüestionari Proust. És a partir d'aquest famós test intemporal que es basteix la pràctica periòdica d'entrevistar en directe a representants de la cultura valenciana a través del programa de ràdio *Café Gadea* de Ràdio Altea, produït i emés en el marc d'aquest Màster en Comunicació i Mediació Cultural. Aquesta experiència acadèmica fonamentada en la comunicació radiofònica té com a eix l'entrevista en profunditat o de caràcter. Iglesias en descriu les vicissituds: traçar amb encert el recorregut per la biografia i experiència vital del

convidat és una pràctica ben habitual al llarg de la història del periodisme que ha derivat, en l'actualitat, cap al recurs de l'entrevista imperfecta, fórmula pensada per a donar a conèixer de forma directa i propera els trets més amagats de personalitats significatives.

Aquesta praxi pedagògica de la ràdio en directe al llarg de totes les sessions d'aquest Màster en Comunicació i Mediació Cultural, tractada a bastament en l'anterior d'article d'Iglesias, serà també la base del treball de la tècnica del Departament de Normalització Lingüística de l'Ajuntament de Dénia (Marina Alta), M. del Mar Reus Bas. L'autora aconsegueix posar en valor la concepció artística de la paraula des del prisma de la retòrica clàssica, a partir de l'entrevista a l'actriu, escriptora, docent i contacontes Almudena Francés. Reus hi analitza l'expressió i la forma de comunicar de Francés i destaca el seu *savoir faire* a l'hora de persuadir l'oient com a exemple referencial, amb paraules que en la seua dosi justa són capaces de transmetre l'emoció. L'article de Reus emana de forma reiterada la voluntat de l'autora de reivindicar la importància de la paraula i la comunicació, que paradoxalment resulten cada vegada més determinants i fonamentals malgrat viure immersos —cada dia més— en un món indefectiblement tecnològic i digital.

El monogràfic inclou encara un darrer mòdul focalitzat en la gestió i la mediació cultural. És en aquest camp que se situa l'article de Vicent Aleixandre Lluch, doctorand de la Universitat de València que tracta d'establir les línies definitòries de la col·lecció «Micalet teatre» de l'editorial Bromera a partir de la informació paratextual que hi ofereixen els títols. No debades, som davant de la primera i més important col·lecció de teatre infantil i juvenil en valencià, amb vora una cinquantena d'obres publicades a dia de hui. Aleixandre remarca el paper decisiu dels paratextos a l'hora d'orientar i guiar els diversos receptors: els lectors, per un cantó, i els gestors i mediadors culturals, per l'altre, com ara docents, bibliotecaris o familiars. L'autor emfatitza la transcendència d'aquests elements paratextuals en aquest gènere concret, cas d'il·lustracions, sinopsi, títol, tipografia o disseny, per tal de seduir els futurs consumidors potencials i convertirlos de més a més en recomanadors a posteriori del producte.

Per últim, Isabel Martínez Lloret, responsable de comunicació del Centre d'Arts Palau Altea (Marina Baixa), reflexiona entorn a la importància del repte d'assolir —amb les preceptives eines per saber com fer-ho— la creació de nous públics en els diferents viaransys de l'univers cultural: des de suscitar-ne l'interés inicial, a arrelar-ne una continuïtat a través de l'ensenyament sense renunciar per això al graó artístic més alt: el de la comprensió del fet artístic en si mateix. Més enllà de saber diferenciar entre cultura i art, l'educació artística a les escoles té el repte i la responsabilitat social d'aconseguir que les distintes pràctiques culturals comptem amb molts més seguidors. És en aquest terreny que entren en joc les teories de l'Escola de l'Espectador, que en opinió de l'autora venen a recalcar que en una societat capitalista com la nostra és fonamental que hi haja un públic que estiga plaentment disposat a pagar per l'art i la cultura. En aquest sentit, l'assaig de Martínez Lloret traça fórmules per tal d'acostar els menors a les pràctiques culturals a través de la família, l'escola i les institucions públiques, una gallina dels ous d'or que passa necessàriament per adaptar els continguts als seus interessos perquè s'hi familiaritzen i prenguen gust de consumir cultura, fet decisiu a l'hora de crear i consolidar els nous públics del futur.

Esperem que aquest preàmbul faça encara més suggeridora la lectura, ara detinguda, dels articles que integren el present volum monogràfic: un dossier com déiem transversal i interdisciplinar, en la línia dels estudis de postgrau entorn dels quals hi gravita, però amarat pel fil conductor de la comunicació i la paraula com a elements indestruïbles a l'hora de saber programar, mediar i gestionar més i millor.